

УДК 378.093.5:7:37.015.3:159.954-057.87.001.891
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.94-97

Дун Цзяньбін

Аспірант

НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна
liudastepanova@gmail.com
http://orcid.org/0000-0002-7074-2080

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація. Актуальність проблеми дослідження визначається тим, що в науковій літературі немає усталеного визначення і розуміння поняття творчого потенціалу та однозначного мірила, якісних показників цього явища, критеріїв оцінки в контексті творчої діяльності. Мета статті – висвітлення сутності творчого потенціалу особистості та узагальнення поглядів науковців щодо його формування у студентів факультетів мистецтв закладів вищої освіти педагогічного профілю. У статті за допомогою методів аналізу, порівняння, систематизації наукових джерел проведено теоретичний аналіз проблеми формування творчого потенціалу студентів мистецьких факультетів закладів вищої освіти. Застосування методу наукового узагальнення дозволило узагальнити погляди сучасних науковців щодо розуміння сутності творчого потенціалу у психологічному, культурологічному, педагогічному аспектах, представити підходи, напрямки та засоби реалізації означеного феномена в закладах вищої освіти. Результатом дослідження є окреслення автором значення формування творчого потенціалу студентів факультетів мистецтв у процесі їх підготовки до мистецької діяльності та змісту освітнього процесу, що забезпечує їх готовність до майбутньої професії.

Ключові слова: потенціал, творчість, особистісний розвиток, освітній процес, мистецька діяльність.

Вступ. З огляду на затребуваність у сучасних умовах суспільного розвитку фахівців зі сформованим творчим потенціалом, які здатні бути конкурентоспроможними, ефективними у своїй галузі, проблема формування творчого потенціалу студентів мистецьких факультетів закладів вищої освіти набуває особливого значення і потребує різнобічного дослідження. «Завдання розвивати творчий потенціал особистості ґрунтується на людиноцентристській парадигмі сучасної вищої освіти й має на меті дати поштовх розвитку та розкриттю потенційних здібностей особистості, спрямувати їх у русло творчого відношення до майбутньої професії, сприйняття культури, самовиховання та самовдосконалення» [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу у вивченні проблеми розвитку творчої особистості студентів у освітньому процесі факультетів мистецтв закладено в дослідженнях О. Рудницької, О. Олексюк, Г. Падалки, С. Решетняк, О. Щолокової та інших науковців. Питання формування та розвитку творчого потенціалу особистості розглянуто науковцями у контексті проблем сучасної освіти (Н. Остапенко), употужнення здібностей особистості (С. Шандрук), спрямування її мисленнєвої діяльності (В. Ашанин, Я. Пугач, В. Друзь, С. Пятисоцкая), розвитку творчих здібностей та потенціалу студентів у навчальному процесі (О. Мілашовська), зокрема, засобами українського народного мистецтва (І. Форостюк), професійного становлення майбутнього вчителя хореографії (С. Калашник, С. Куценко), у дисертаціях останніх років, щодо висвітлення означеної проблеми стосовно бакалаврів музичного мистецтва (Ці Сянбо) та ін. Відзначаючи важливість здійснених наукових напрацювань, акцентуємо недостатню розробленість проблеми формування творчого потенціалу студентів факультетів мистецтв, що виступає підґрунтям успішності їхньої майбутньої педагогічної діяльності.

Метою статті є висвітлення сутності творчого потенціалу особистості та узагальнення поглядів науковців щодо його формування у студентів факультетів мистецтв закладів вищої освіти педагогічного

профілю. **Методи дослідження** – теоретичний аналіз, порівняння, систематизація наукових джерел, наукове узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Завдання сучасної теорії і практики мистецької освіти пов'язані з реформуванням системи освіти, що визначає актуалізацію пошуку нових підходів і шляхів вирішення проблеми формування творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецької галузі – широко освіченої, культурної, духовної особистості, спроможної формувати в своїх учнях готовність творчо реагувати на виклики сучасності, організовувати свою педагогічну діяльність відповідно до гуманістичної освітньої парадигми.

Поняття «творчий потенціал особистості» належить до тих категорій, у визначенні і розумінні яких у науковій літературі існує безліч підходів. Це пов'язано з багатозначністю, багатогранністю поняття стосовно застосування у різних галузях життя і діяльності людини. Немає і однозначного мірила, якісних показників цього явища, критеріїв оцінки в контексті творчої діяльності, оскільки поняття «творчість» та «потенціал» самі по собі за своєю сутністю є неоднозначними і суперечливими, що підтверджується визначеннями у довідниковій літературі, висновками у роботах науковців. Так, творчість людини, як справедливо зазначає С. Шандрук, – явище «складне, багатогранне, суперечливе, екзистенційне, психодуховне, вона передбачає наявність в особистості здібностей, мотивів, переживань, знань, умінь, цінностей, смислів, завдяки яким створюється новий, оригінальний та унікальний продукт» [2, с. 86].

Творчість є компонентом мисленнєвої діяльності людини і складає психологічне середовище її прояву, оскільки є процесом, здатним забезпечити зв'язок минулого і корекцію сьогодення для пошуку прийдешнього [3, с. 176]. На інтелектуалізацію проблем творчості в сучасній психології вказує також В. Роменець [4]. Спираючись на визначення Я. Пономарьовим творчості як «необхідної умови розвитку матерії», що впливає і на самі форми творчості та його розуміння творчості людини як однієї з означених форм, вітчизняні вчені розглядають творчість

у широкому сенсі як «механізм розвитку; як пристосувальну взаємодію, що забезпечує адаптацію до навколишнього середовища перебування», а творчість окремої людини – як «однієї з конкретних форм виявлення такого механізму» [3, с. 175.]. Значить, творчість повинна розглядатися як механізм розвитку у взаємодії, тобто, як взаємодія, що сприяє розвитку.

Отже, за визначенням психологів, поняття творчого потенціалу стає зрозумілішим у контексті розвитку особистості, точніше, мова йде про «різницю у розвитку кожної особистості», яка зумовлюється саме її творчим потенціалом. «Про справжній творчі можливості конкретної людини ми можемо доказово, а не гіпотетично, говорити лише на основі здійсненої діяльності, отриманих оригінальних творів» [5, с. 1]. Водночас, В. Моляко, вернувшись до сутності поняття «потенціал» як можливості щось здійснювати, зазначає, що «творчий потенціал» у найпростішому тлумаченні, можна розуміти як «ресурс творчих можливостей людини», і зауважує, що «творчий потенціал – не суцільне автономне утворення, а складна підсистема, яка тісно (невідривно) переплітається з іншими структурними складовими психіки – в даному випадку з її, умовно кажучи, елементами, що детермінують творчі процеси» [5, с. 17].

Творчий потенціал як «інтегративну цілісність природних задатків, особливостей пізнавальної діяльності та соціальних надбань людини, яка забезпечує їй можливість реалізуватися у творчій діяльності» розуміє І. Форостюк [1, с. 3]. Вчена наголошує, що розвивається творчий потенціал у процесі збагачення творчого досвіду через поетапно організовану творчу діяльність, спрямовану на формування потреби у творчості. Суголосними поглядам науковиці є висновки Ці Сянбо щодо творчого потенціалу як «інтегративної якості особистості, яка відображається у її відношенні до творчості», як сукупності її життєвого досвіду, можливостей і здібностей [6, с. 21]. Розуміючи під творчим потенціалом компетенцію фахівця, С. Решетняк зазначає: «Однією з найбільш затребуваних компетенцій, очікуваних працедавцями від випускників ВНЗ повсюди у світі, є творчий потенціал людини» [7, с. 202]. Таким чином, поняття «творчий потенціал», «творча компетентність» і «творча особистість» у освітньому процесі закладів вищої освіти повинні розглядатися у взаємозв'язку. У цьому контексті О. Мілашовська вважає, що «для посилення творчої компоненти у навчальному процесі необхідно сформувати у студентів риси творчої особистості, що здатна самореалізуватися у післявузівському періоді свого життя» [8]. На особистісні якості студентів, що обрали професію педагога, вказує Н. Сулаєва, яка відзначає, що «вибір молодого людиною професії педагога, як правило, визначається її особистісними якостями, активністю, ініціативністю, певним рівнем креативності, що часто підкріплюється досягненнями в різних видах мистецької чи громадської діяльності» [9, с. 18], а проблема формування творчого потенціалу майбутнього педагога потребує свого вирішення з самого початку навчання студента в закладі вищої освіти.

У розумінні творчого потенціалу особистості вчені також вказують на природу та культуру відповідні її можливості, які «формується й розкриваються в процесі навчальної підготовки й у подальшій її діяльності, ведуть до отримання продуктивного результату у вирішенні завдань нестандартними методами педагогічного впливу, засобами мистецтва, відбиваючи основу загальної й педагогічної культури» [10]. Досліджуючи сутність творчого потенціалу особистості в межах проблематики сучасної освіти,

Н. Остапенко під потенціалом розуміє «динамічне інтегральне утворення, яке визначає ресурсні можливості розвитку людини та її здатність до оволодіння і продуктивного здійснення різних видів діяльності» [11, с. 90]. Щодо творчого потенціалу особистості зазначає, що це складна система «психогенетичних та психологічних якостей, інтегральна цілісність природних і соціальних сил людини, сукупність здібностей, можливостей та властивостей до здійснення творчої діяльності» [11, с. 90]. Означена система включає генерування неординарних підходів для здійснення цієї діяльності, що сприяють знаходженню якісно нових рішень окреслених проблем, та задоволення потреб суб'єкта у саморозвитку, творчій самореалізації.

На основі розуміння сутності творчого потенціалу науковців у психологічному, культурологічному, педагогічному аспектах, представимо деякі напрями та шляхи реалізації формування творчого потенціалу студентів у сучасних наукових дослідженнях, актуалізуючи, зокрема його змістову основу відповідно до якості освіти в українських вишах. Зокрема, Л. Петришин у своєму дослідженні визначає такі взаємообумовлені напрями формування творчого потенціалу особистості майбутнього педагога, як теоретичний, методичний, особистісно-професійний [12]. Теоретичний напрямок у концепції дослідниці пов'язаний із застосуванням творчих проблемних завдань; методичний – із застосуванням креативних методик, технік, ігор; особистісно-професійний – із стимулюванням творчих здібностей студентів.

Формування у студентів творчих здібностей визначається якістю освіти; спрямуванням до розвитку і творчого ставлення до майбутньої професії, сприйняття культури, саморозвитку та самовдосконалення (І. Форостюк). Готовність випускника до майбутньої творчої діяльності характеризується набутими у процесі навчання у виші знаннями, навичками та вміннями, мистецьким досвідом самостійної творчої роботи, художньо-естетичним досвідом, а також здатністю до самореалізації та постійного самовдосконалення, що в комплексі ведуть до реалізації всіх творчих можливостей особистості, ресурс яких і складає поняття «творчий потенціал».

На нашу думку, процес накопичення мистецького досвіду в контексті проблеми формування творчого потенціалу студентів факультетів мистецтв закладів вищої освіти педагогічного профілю варто розглядати також у естетично-ціннісному аспекті творчої діяльності, який вважаємо визначальним для становлення особистості майбутнього педагога, адже володіння культурними цінностями впливає на якість, зміст і форми його творчої самореалізації, на розвиток особистісних якостей, на власне розуміння, тлумачення та виконання творів мистецтва. Вагоме місце у формуванні творчого потенціалу студентів мистецьких факультетів займає також знання мистецтва у різних його видах, орієнтація у стилях, напрямках, широта поглядів, адже коло інтересів студента, його загальний розвиток позначаються на його творчій індивідуальності, мисленні і, врешті решт, на якості власного творчого продукту.

В. Куценко, вбачаючи формування творчого потенціалу студентів в різних формах імпровізації, з чим ми повністю погоджуємося, зазначає, що ворогами цього процесу є «стереотипне мислення, низька самооцінка та страх перед невдачею чи помилкою» [13, с. 285]. Зауважимо, що успішності у формуванні навичок імпровізації сприяє постійне спрямування студентів мистецьких спеціальностей у ході їх фахової підготовки на розвиток уяви та фантазії, на що,

звичайно, впливають такі фактори становлення та реалізації творчого потенціалу, визначені Л. Овсянечкою: «задатки (як вроджена якість), соціальне середовище (зовнішні умови впливу) і особистісна активність (життєва позиція особистості)». Серед них саме останній «визначає особистість як унікальну цілісну систему, яка володіє потенціалом безперервного саморозвитку та самореалізації» [14, с. 9].

Вищевикладене дозволяє зробити наступні **висновки**. У сучасних наукових дослідженнях підкреслюється важливість формування творчого потенціалу майбутніх фахівців, зокрема, студентів факультетів мистецтв, який розглядається у контексті розвитку особистості. Узагальнюючи дослідження сучасних науковців, творчий потенціал майбутніх фахівців можна представити як системне утворення, що відображає ресурсні можливості особистості

у процесі її розвитку на основі творчих задатків та особистісних якостей, набуття досвіду творчої діяльності. Водночас, спостерігається багатоаспектність у підходах до розуміння сутності означеного поняття. Освітній процес, спрямований на формування творчого потенціалу студентів, передбачає розвиток здатності до набуття мистецьких знань; здатності до творчості, що включає мисленнєвий компонент, естетично-ціннісний аспект творчої діяльності, розвиток уяви та фантазії, здатності до імпровізації; потреби у саморозвитку та самовдосконаленні. Отже, в освітньому процесі підготовки студентів факультетів мистецтв до майбутньої педагогічної діяльності дана проблема є актуальною і потребує подальшого вивчення, зокрема, визначення педагогічних умов, що забезпечать формування творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Список використаної літератури

1. Форостюк І. В. Розвиток творчого потенціалу студентської молоді засобами українського народного мистецтва: автореф. канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ. 2010. 20 с.
2. Шандрук С. Творчість як употужнення здібностей особистості. *Психологія і суспільство*. 2015. №3. С. 86–91.
3. Ашанин В. С., Пугач Я. И., Друзь В. А., Пятисоцкая С.С. Мыслительная деятельность в структуре общей деятельности и творчество в структуре мыслительной деятельности. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. №2. 2012. С.174–183.
4. Роменець В. А. Психологія творчості. Навч. посібник для студентів вузів. 3-є вид. Київ. 2004. 287 с.
5. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень /за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Рута. 2006. 320 с.
6. Ці Сянбо. *Формування художньо-творчого потенціалу бакалаврів музичного мистецтва*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ. 2016. 216 с.
7. Решетняк С. Б. Розвиток творчого потенціалу студента в навчальному процесі ВНЗ. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2012, Вип.56. С. 202–208.
8. Мілашовська О. І. Розвиток творчих здібностей студентів у навчальному процесі. *Ефективна економіка*. 2013. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2512> (дата звернення: 12.02.2022)
9. Сулаєва Н. В. Розвиток творчого потенціалу студентів спеціальності «дошкільна освіта» у неформальних мистецьких колективах. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9648/1/2.pdf> (дата звернення: 12.02.2022)
10. Мурсамітова І. А., Матліна О. В. Розвиток творчого потенціалу особистості засобами мистецтва як умова її професійної спрямованості. URL: http://www.confcontact.com/20102911/5_mursam.htm (дата звернення: 12.02.2022)
11. Остапенко Н. І. Творчий потенціал особистості у контексті проблем сучасної освіти. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. Хмельницький: ХГПА, 2013. Вип. 2. С. 88–91.
12. Петришин Л. Й. Змістовий аспект формування креативності майбутніх соціальних педагогів як запорука ефективності їх професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. Вип. 30. С. 127–131. (дата звернення: 12.02.2022)
13. Куценко С. В. Використання творчих завдань у процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії на заняттях народно-сценічного танцю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 7 (33). С. 277–287.
14. Овсянечка Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма. *Соціальна психологія*. 2004. №2. С. 140–145.

References

1. Forostiuk, I.V. (2010). *Rozvytok tvorchoho potentsialu studentskoi molodi zasobamy ukrainskoho narodnoho mystetstva* [The Development of Creativity of Young Students by the means of Ukrainian Folk Arts] (Extended abstract of candidate's thesis). Luhansk [in Ukrainian].
2. Shandruk, S. (2015). Tvorchist yak upotuzhnenia zdibnostei osobystosti. [Creativity as increasing abilities of the individuality]. *Psychology and society*, 3, 86–91. [in Ukrainian].
3. Ashanyn, V.S., Puhach, Ya.Y., Druz, V.A., & Piatysotskaia, S.S. (2012). Myslitel'naya deyatel'nost v strukture obshchey deyatel'nosti i tvorchestvo v strukture myslitel'noy deyatel'nosti [Mental activity in the structure of general activity and creativity in the structure of mental activity]. *Slobozhansky scientific and sports bulletin*, 2, 174–183. [in Ukrainian].
4. Romenets, V.A. (2004). *Psikhohiia tvorchosti. Navch. posibnyk dlia studentiv vuziv* [Psychology of creativity. Teaching manual for university students]. Kiyiv. [in Ukrainian].
5. Moliako, V.O., & Muzyka, O.L. (2006). *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriya, metodika, rezultati doslidzhen* [Abilities, creativity, talent: theory, methods, research results]. Ruta. [in Ukrainian].
6. Tsi Sianbo. (2016). *Formuvannia khudozhno-tvorchoho potentsialu bakalavriv muzychnoho mystetstva* [Artistic and creative potential formation of bachelors of music] (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
7. Reshetniak, S.B. (2012). Rozvytok tvorchoho potentsialu studenta v navchalnomu protsesi VNZ [Developing creative potential of a student in university]. *Social technologies: current issues of theory and practice*, 56, 202–208. [in Ukrainian].
8. Milashovska, O.I. (2013). Rozvytok tvorchykh zdibnostei studentiv u navchalnomu protsesi [Development of creative abilities of students in the learning process]. *Efficient economy*, 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2512> [in Ukrainian].
9. Sulaieva, N.V. *Rozvytok tvorchoho potentsialu studentiv spetsialnosti «doshkilna osvita» u neformalnykh mystetskykh kolektyvakh* [Student creative development of specialties "preschool education" in informal art groups]. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9648/1/2.pdf>
10. Mursamitova, I.A., & Matlina, O.V. *Rozvytok tvorchoho potentsialu osobystosti zasobamy mystetstva yak umova yii profesiinoi spryamovanosti* [Development of creative potential of the person by means of art as a condition of its professional orientation]. http://www.confcontact.com/20102911/5_mursam.htm
11. Ostapenko, N.I. (2013). Tvorchyi potentsial osobystosti u konteksti problem suchasnoi osvity [Creative Potential of a Personality in the Context of the Problems of Modern Education]. *Current issues of art pedagogy*, 2, 88–91. [in Ukrainian].
12. Petryshyn, L.Y. (2014). Zmistovyi aspekt formuvannia kreatyvnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv yak zaporuka efektyvnosti yikh profesiinoi diialnosti [The content aspect of the formation of future social teachers creativity as a guarantee of the effectiveness of their professional activities]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social*

- Work», 30, 127–131. [in Ukrainian].
13. Kutsenko, S.V. (2013). Vykorystannia tvorchykh zavdan u protsesi formuvannia tvorchoho potentsialu maibutnoho vchytelia khoreohrafi na zaniattiakh narodno-stsenichnoho tantsiu [Using creative tasks in forming creative potential of the future choreography teacher at folk-stage dancing lessons]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 7 (33), 277–287. [in Ukrainian].
14. Ovsianetska, L. (2004). Tvorchyi potentsial liudyny: sotsialno-psykholohichna paradyhma [Creative potential of the person: socio-psychological paradigm]. *Social psychology*, 2, 140–145. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.03.2022 р.

Стаття прийнята до друку 05.04.2022 р.

Dong Jianbing

PhD Student

M.P.Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF CREATIVE POTENTIAL OF STUDENTS OF FACULTIES OF ARTS IN MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

Abstract. The article actualizes the search for new approaches and ways to solve the problem of forming the creative potential of future teachers of the arts. The urgency of the research problem is determined by the fact that in the scientific literature there is no established definition and understanding of the concept of creative potential and unambiguous criteria, qualitative indicators of this phenomenon, evaluation criteria in the context of creative activity. The purpose of the article is to highlight the essence of the creative potential of the individual and to generalize the views of scientists on its formation in students of art faculties of higher education institutions of pedagogical profile. The methods of the research – theoretical analysis, comparison, systematization of scientific sources, scientific generalization. With the help of the marked methods the author has conducted a theoretical analysis of the problem of forming the creative potential of students of art faculties of higher education institutions, generalization of views of modern scientists on understanding the essence of creative potential in psychological, cultural, pedagogical aspects. It has been established that the concepts of "creative potential", "creative competence" and "creative personality" in the educational process of higher education institutions should be considered in the conjunction. The formation of creative potential of future professionals in modern research has been considered in the context of personality development. It has been found that the problem of forming the creative potential of future teachers involves the development of personal qualities of students, and needs its solution from the first steps of their education in a higher education institution by non-standard methods of pedagogical influence. The solution of the outlined problem provides meeting the needs of the unsub in self-development, creative self-realization. The approaches, directions and means of realization of this phenomenon in higher education institutions have been presented in the article. The author's outline of the importance of forming the creative potential of students of art faculties in the process of their preparation for artistic activity and the content of the education process which ensures their readiness for future professions is the result of the study.

Key words: potential, creativity, personality development, educational process, artistic activity.